

Barn som inte leker

Vad kan vi på fritidshemmet göra för att upptäcka barn som har svårigheter med att samspela med andra samt hur vi kan bemöta de barnen?

Av: Florence Selo

Handledare: Christine Farhan

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande

Program: Grundläroarbete med interkulturell profil med inriktning mot fritidshem, erfarenhetsbaserad, 180hp.

Självständigt arbete, 15hp.

Vårtermin 2019

Sammanfattning

Detta examensarbete syftar till att belysa på de barn som har svårigheter med sitt sociala samspel och hur fritidspedagoger gör för att upptäcka och bemöta de barnen. Examensarbetet syftar även till att belysa lekens betydelse för barns sociala utveckling. Under tidigare forskning samt teoretisk bakgrund påvisar att pedagoger och lek i alla former har en stor roll för barns sociala utveckling. Däremot visar forskning att av flera anledningar leken inte prioriteras i fritidshemsverksamheter så som den bör göra. Anledning till att jag har valt att lyfta upp pedagogens roll i barns lek samt lekens betydelse. Som metod har jag valt att utgå från befintlig litteratur samt av kvalitativ intervjumetod. I intervjuerna med fritidspedagoger undersöks om vilken roll leken har i barns sociala utveckling, men även undersöka vilka metoder som finns att användas i fritidsverksamheter när pedagoger upptäcker brist på barns sociala samspel. Det empiriska resultatet resulterar att pedagogerna är medvetna om sitt uppdrag i verksamheten samt om lekens betydelse för barns sociala utveckling tillskillnad från forskningen lyfter. Det kom fram i undersökningen att de barn som beskrevs av fritidspedagogerna hade liknande sätt att visa sina svårigheter med det sociala samspelet. Det som skilde pedagogernas uttalande var metoderna som skolorna använder sig av för att stimulera barnens leklust.

Nyckelord: Lekens betydelse, pedagogens roll, lekmetoder, samspel

*Tillägnad,
till min mor, far och mina bröder Simon och Gabriel.
Tack för att ni alltid finns där.*

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
1. Inledning och bakgrund	5
2. Syfte och frågeställningar.....	7
3. Tidigare forskning	8
3.1 Orsaker till att barn inte leker	8
3.2 Vuxnas närvaro i barns lek	9
3.3 Metoder till att få barn att leka	10
3.4 Lek som metod	10
3.5 Lekarbetarmodellen	11
3.6 ”Lekväskan” modellen	11
4. Teoretisk bakgrund	13
4.1 Lekens betydelse.....	13
4.2 Sociala lekar	14
4.3 Identitets lekar	14
4.4 Fantasilekar.....	15
4.5 Kommunikation	15
5. Metod och material	17
5.1 Val av metod – Kvalitativ intervjumetod	17
5.2 Urval av respondenter.....	17
5.3 Genomförandet	17
5.4 Etiskt ställningstagande	18
6. Empirisk resultat.....	19
7. Slut diskussion.....	29
Referenser	
Bilaga 1 - Informationsbrev.....	34
Bilaga 2 - Intervjufrågor	35

1. Inledning och bakgrund

Läroplanen (2018) lyfter upp att lek i alla former har stor roll i fritidshemsverksamheten, då syftet med lek är att öka elevernas kunskaper. Leken har en väsentlig betydelse i det aktiva lärandet, i synnerhet under de tidiga åldrarna då leken i skolan ökar kunskaper hos eleverna (Lgr 11, 2018, s.7). Det framgår även i läroplanen (2018) att via leken får eleverna tillägna sig kunskaper ”genom att få pröva sin identitet, bli kreativ, främja sin fantasi samt att lära sig att samarbeta och kommunicera med andra” (Lgr11, 2018, s.22). Margareta Öhman, psykolog (2011) menar att läroplanen betonar hur viktig leken är, så är det fortfarande pedagogens uppdrag att tolka läroplanen och sätta det i handling samt att ha förståelse för lekens betydelse (Öhman, 2011, s.29 – 32).

Det framgår även i forskning att lek är viktigt för barns sociala utveckling och att det borde prioriteras mer i skolorna (Lindqvist, 2002, s.23). Anledningen till att leken inte prioriteras i skolor kan bero på att cirka 40% av fritidspersonalen saknar utbildning, med det leder till att fritidspersonalen har lite kännedom om sitt uppdrag samt lekens betydelse. Kompetensen bland fritidspersonal beträffande pedagogernas engagemang och handledning i barnens lek är ganska låg. Detta påverkar i sin tur barnens sociala samspel samt dess betydelse för deras utveckling negativt, menar forskarna (Klerfelt & Haglund, 2011, s.132). Detta visade sig stämma med undersökningen av Skolinspektionen (2010) som utfördes på 77 fritidshemsverksamheter. Resultatet av undersökningen visade att många av fritidshemslärarna samt skolornas skolledning tyckte att uppdragen för fritidshemsverksamheten var otydliga (Skolinspektionen, 2010, s.6 – 7).

Under mina år som fritidshemslärare har lekens betydelse för barns lärande och utveckling diskuterats många gånger. Det som däremot inte lyfts upp i diskussionerna är barn som har svårigheter med sitt sociala samspel, barn som har svårt för att läsa av sociala koder inom leken, med mera. Mitt intresse för detta område kom när jag av en slump kom i kontakt med boken *Barn som inte leker – från ensamhet till social lek*. Boken fick mig att tänka på andra sidan av myntet och intresset att undersöka frågorna närmare. Enligt Folkman och Svedin (2005) finns det flera orsaker till att barn kan ha svårigheter med att samspela. De orsaker som tas upp om varför barn inte lyckats knäcka de sociala koderna kan härledas till traumatiska och/eller kaotiska familjeförhållanden. Det kan även handla om att de vuxna inte lärt barnen lekens

grundprinciper på grund av bristande kunskaper eller engagemang (Folkman & Svedin, 2005, s.21 - 22).

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka och belysa hur fritidspedagoger upptäcker och arbetar kring barn som har svårigheter med det sociala samspelet. Syftet med studien är att även belysa lekens betydelse för barns sociala utveckling.

Studien ämnar besvara följande forskningsfrågor:

- Hur kan fritidspedagoger identifiera de barn som av olika anledningar inte leker?
- Vilka metoder ska fritidspedagoger tillämpa i aktiviteter med barn som inte leker?

3. Tidigare forskning

3.1 Orsaker till att barn inte leker

Enligt Folkman, psykolog och Svedin, specialpedagog (2005) finns det många orsaker till att barn har svårigheter att samspela med andra, både i sociala sammanhang där dialog förekommer men också i fysiska lekar. När barn visar att de har svårigheter att samspela med andra beror det på erfarenheterna som barn bär på, menar forskarna. Dessa erfarenheter sätter sina spår i hur barn agerar i den sociala samvaron. De erfarenheterna som forskarna lyfter upp som barn kan bära på är att de kan ha det rörigt runtomkring sig, upplevt kränkningar, vara splittrade eller inte haft någon vuxen som förebild (Folkman & Svedin, 2005, s.12–15).

Även Knutsdotter-Olofsson, professor (2003) lyfter upp barn som har svårigheter med att samspela bero på flera orsaker. De mest vanligaste och viktigaste som leder till att barn kan ha svårigheter beror på att de saknar trygghet. Med trygghet menar Knutsdotter barn som inte har vuxna som vägleder dem. Utan trygghet leder det till att barn känner rädsla eller oro, vilket kan leda till att de inte vågar lämna sin safety zone. Detta medför att de barn hoppar från ena leken till den andra och skapar även oro för de andra barnen i gruppen, vilket i sin tur leder till att deras lek antingen avbryts eller förstörs. Knutsdotter spinner vidare på påståendet kring barnens oroliga bakgrund där ett splittrat liv kan vara en stark bidragande orsak till att barnen känner sig otrygga och oälskade. Med ett splittrat liv menar Knutsdotter att barn kommer från en brusten familj eller upplevt traumatiska upplevelser och krig. Detta kan således leda till att de vuxna inte kan eller orkar engagera sig i barnens lek och behov. Vilket i sin tur hämmar barnens utveckling gällande deras förmågor till att socialisera och leka med andra barn (Knutsdotter-Olofsson, 2003, s.82). De barn som inte haft några närvarande föräldrar eller vuxna som väglett dem in i lekens värld riskerar att bli känslomässigt omogna, vilket medför att de reagerar med våld i enkla handlingar. Vidare får de svårigheter i skolan, liksom att kunna skilja mellan fantasi och verklighet. Deras förmåga att tyda känslor försämras, likaså deras föreställningsförmåga (Knutsdotter-Olofsson, 2003, s.85 – 86).

Barkan, sociologist (2016) menar att det är av yttersta vikt att barn redan vid ung ålder lär sig att samspela med andra. Att samspela med andra är det som gör att vi fungerar som människor. Om barn inte får chansen till att samspela och leka kan det leda till att barn isoleras från kontakten och de relationer som uppstår i leken. Mot den bakgrunden finns det en stor risk till att deras sociala och kognitiva utveckling stagneras (Barkan 2016). Rubin, Coplan och Bowker

(2009) lyfter upp barn som inte lär sig samspela med andra riskerar att inte kunna anpassa sig till olika situationer som kan uppstå i samhället. Barnen får svårigheter inom det sociala och emotionella spektrat. De kan uppleva ångest, dålig självkänsla och depressioner. Dessa negativa inslag kan leda till att dessa barn även får konstant avslag av andra, inte få vänner samt svårigheter i skolan (Rubin, Coplan & Bowker 2009).

3.2 Vuxnas närvaro i barns lek

Alla barn har förmågan att leka när de föds men lekförmågan utvecklas inte av sig själv, utan den måste uppmuntras av vuxna (Knutsdotter-Olofsson, 2003, s.82). Vuxna som kan tala lekens språk, ska;

”Handla i deras affär, som faller döda ned när det är krig, som tröstar dockan, som ligger på golvet och skriker, som jagar dem med hemska hotelser mellan buskarna (på lek) och som brottas med dem och håller lekreglerna” (Knutsdotter-Olofsson, 2003, s.118).

Barn lär sig lekens grundprinciper i samspel med vuxna i tidig och sen förskoleålder i syfte att kunna använda dessa förmågor i leken med andra jämnåriga barn (Crafoord 2000/1997, se Folkman & Svedin, 2005, s.21 - 23). Klerfelt och Haglund, lektorer i pedagogik (2005) menar för att pedagoger ska lyckas skapa förutsättningar för ett gott lärande hos barn gäller det att de problematiserar situationer under tiden de leker med barnen. Detta gör de genom att ställa frågor som ska få barn att fundera på hur de kan lösa de situationer som uppstår. Detta främjar även det kognitiva tänkandet hos barnen (Klerfelt & Haglund, 2011, s.130).

Folkman och Svedin (2005) lyfter upp tre sociala regler som barn lär under tidig och sen förskoleålder av de vuxna; samförstånd, ömsesidighet och turtagning.

- *Samförstånd*; går ut på att barn som leker tillsammans måste kunna komma överens över vad som ska lekas samt vad lekens handling ska gå ut på.
- *Ömsesidighet*; går ut på att barn som leker tillsammans oavsett ålder eller kön måste vara i samma nivå.
- *Turtagande*; går ut på att det ska finnas en variation mellan vem av barnen som ska ta initiativ och vem som ska följa efter (Folkman & Svedin, 2005, s.101).

Mead (2013) menar att den fria leken har en viktig roll i barns lärande, men bara för att den heter fri lek innebär det inte att leken skall vara fri från pedagoger. Pedagoger ska finnas i närheten av barns lek för att flika in och vägleda. Mead tillägger att den fria leken behöver planeras av pedagoger, alltså miljön som barnen befinner sig i ska vara lämplig för deras lek innehåll och för det material som barnen behöver. Lekens innehåll bör bestämmas av barnen, eller i samråd med pedagogerna. Problemet är att många fritidspedagoger tenderar att bestämma över barns lek mer än vad de egentligen ska och det beror på att de inte har kunskap över fritidshemsverksamhetens uppdrag (Mead 1896, se Lillemyr, 2013, s.46). Knutsdotter-Olofsson (1991) hävdar att pedagoger har ingen kännedom om varken verksamhetens uppdrag eller deras egen roll i barns lek. Knutsdotter tillägger att pedagoger även saknar förståelse för lekens betydelse gällande barns sociala utveckling. På grund av pedagogernas avsaknad av förståelse för verksamhetens uppdrag leder det till att stimulerande miljöer inte skapas i sådan utsträckning som behövs för att barnens lek ska bli meningsfull och kreativ. Det som händer istället är att barnen upplever förvirring och otrygghet (Knutsdotter-Olofsson, 1991, s.163). Här kan vi se att undersökning som jag nämnde i inledningen som Skolinspektionen genomförde på 77 fritidshemsverksamheter där fritidshemslärare och skolornas skolledning tyckte att fritidsverksamhetens uppdrag var otydligt, vilket annan forskning också har visat att detta stämmer (Skolinspektionen, 2010, s. 6 – 7).

3.3 Metoder till att få barn att leka

3.4 Lek som metod

Lek är ett kraftigt verktyg som kan användas för att nå ut till barn som stängt av sig själva eller upplevs som introverta. Via lek kan de lära sig grundprinciperna i samspel och kommunikation (Jensen & Harvard, 2014, s.77). För att pedagoger ska lyckas måste de ha en medveten inställning. En inställning på att lära ut de sociala reglerna (samförstånd, ömsesidighet & turtagning) samt att förstå och läsa av leksignaler (långa leende, röst effekter) (Jensen & Harvard, 2014, s.90). Barn som inte lärt sig läsa av leksignaler har troligen inte upplevt trygghet eller kärlek i sin barndom och uppfostran och för att det ska ändras måste de vuxna leka med barnen. Pedagogers uppdrag är att få alla barn att känna sig trygga och älskade, vilket det görs genom att ge barn kärlek. Med kärlek menar Knutsdotter att pedagoger ska ge sin fulla närvaro och odelade uppmärksamhet till barnen. Det är även pedagogers uppdrag att vara en förebild och vägleda barnen i deras lek, detta ska pedagoger göra genom att vara väldigt tydliga med att

förklara när något antingen är på låtsas eller på riktigt (Knutsdotter-Olofsson, 2003, s.116 – 117).

3.5 ”Lekarbetarmetoden”

Lekarbetarmetoden går ut på att de barn som har svårigheter med att samspela ska börja hos en lekpedagog. Lekpedagogens uppgift är att lära de barn att samspela och stimulera deras lust till lek. De barnen får gå till lekpedagogen en gång i veckan, i 30 minuter och pågår tills behovet inte finns längre. Rummet som barnen ska närvara i, måste vara utrustad med material som ska stimulera barns fantasi och kreativitet. Det är viktigt att barnen får bestämma själva över vad som ska göras under de trettio minuterna som de befinner sig hos lekpedagogen. Det är viktigt att pedagogen inte ifrågasätter barnens val, genom att hen varken ställa frågor, komma med förslag, underlätta, ge beröm eller kritik utan pedagogen ska enbart beskriva med ord det barnen leker med och skapar (Sandén 2005, se Gildebrand & Westen 1976). Lekarbetarmetoden är formad till att skapa struktur och trygghet. Skapa struktur för barn gör lekpedagogen genom att ha samma dag, samma tid och samma lekpedagog tills barnet inte behöver besöka lekpedagogen längre. Detta skapar trygghet och kontinuitet, samt att det skapar trygghet för barnen att det finns inga rätt eller fel på hur de ska leka. På det sättet kan barnen genom leken bearbeta sin rädsla eller sin oro. Orsaker som kan leda till att barnen känner rädsla eller oro kan bero på att de barnen är hämmade i sin fantasiutveckling (Sandén, 2005, s.75 – 97).

3.6 ”Lekväskan” metoden

Lekväskan är skapad med inspiration från begreppen; samförstånd, ömsesidighet och turtagande, men även utifrån begreppen; knäcka lekkoden och leksignaler. Lekväskan är till för att inspirera barn som har svårigheter att komma igång med en lek. Väskan ska få barn att både komma igång med sin lek, men även att stimulera barns förmåga till att leka. De material som finns i väskan är en ”mjukboll, träslev, tygduk, bollfrans, strumpa, figur med bjällra, snurra”. Bollen är exempelvis för att stimulera barns ”turtagande” genom att kasta bollen fram och tillbaka. Det är viktigt att vara tydlig och beskriva det som händer ”Här kommer bollen! Tack, tack! Och här kommer bollen tillbaka till dig!”. Materialen som finns i väskan är leksaker som ska stimulera barns ”grundläggande lekar som är början av all lek” (Lekarbetsförening: lekarbete – för glädje, lärande och utveckling).

Sammanfattning

Enligt forskningen har det kommit fram till att det finns flera orsaker till att barn kan få svårigheter med att samspela med andra. De orsaker som tas upp kan vara att barn upplevt kränkningar eller traumatiska händelser. Andra faktorer kan vara att de har det rörigt hemma eller att de saknar en vuxen som förebild. Att sammanfatta helheten till varför barn har svårigheter med att samspela handlar om att de saknar trygghet och kärlek. När barn saknar trygghet och kärlek leder det enligt forskningen till att barn riskerar att bli känslomässigt omogna. Vad det menas är att barn agerar med våld, att de har svårigheter att anpassa sig till olika situationer, har svårigheter med att tyda känslor eller skilja på fantasi och verklighet. Det kan även leda till att barn får emotionella svårigheter. Med det menas att barn kan få ångest, dålig självkänsla, depressioner och svårigheter att skapa vänskap. Ett klart svar på hur man kan lära barn att samspela finns inte, men enligt forskningen så hävdas det att den vuxnes närvaro både inne i leken men även utanför leken är viktig. Den vuxnes uppgift är att observera med en medveten inställning hur barn interagerar med varandra. Det är för att ta reda på varför barn har svårigheter men även hur man kan göra för att få barn med in i leken (Folkman & Svedin, 2005, s.17 – 20).

Rinaldi (2006) menar att för att de vuxna ska förstå varför barn har svårigheter med att samspela bör de ”skaffa information” om barnet. Det Vygotskij menar med det är att pedagoger måste ta reda på vilka upplevelser barnet gått igenom, vilka erfarenheter barnet bär på sig och vilka vuxna som finns i barnets liv. Detta ska göras för att ta reda på vad det är som gör barnet orolig att det leder till att hen får svårigheter med sitt sociala samspel. Detta ska man ta reda på för att pedagogerna ska, tillsammans med barnets vårdnadshavare, samt barnet själv skapa en miljö där barnet får möjligheten att börja lära sig (Rinaldi 2006, se Smidt, 2013, s.107).

När pedagoger har upptäckt via observation att barn har svårigheter att samspela, finns det olika sätt som forskningen rekommenderar att man ska agera på det. Det som forskningen rekommenderar är ”Lek som metod” då lek är ett mäktigt verktyg som kan få de barn som har dragit sig inåt att börja lära sig att samspela och öppna sig. För att det ska vara möjligt måste pedagoger ha en inställning på att lära barnen lekens grundprinciper, vilket är begreppen samförstånd, ömsesidighet och turtagande som jag nämnde ovan. Det är viktigt att barn lär sig det för att kunna läsa av och själv signalera leksignaler. Det ska barn lära sig för att förstå när det är på låtsas eller om det är på riktigt. Forskningen rekommenderar även att man ska agera mot ett barn som inte leker genom att skicka barnet till en lekpedagog. Lekpedagogens uppdrag

är att få barn att känna sig trygga. Detta sker om det skapas struktur för barnet, att det sker under samma dag i veckan, samma tid och samma pedagog. Detta sker även om barnet får möjligheten att göra vad de vill utan att bli kritiserade, att det inte finns rätt eller fel. Det fram kom även i forskningen om ”Lekväskan” och leksakerna som finns i väskan. Leksakerna är till för att stimulera barns ”grundläggande lekar och kan ses som en början för all lek” (Lekarbetsförening: lekarbete – för glädje, lärande och utveckling).

4. Teoretisk bakgrund

4.1 Lekens betydelse

Jag kommer i denna del av studien att lyfta upp om lekens betydelse för barns utveckling och lärande men även lyfta upp olika lekar som stimulerar barns sociala utveckling. Pramling-Samuelsson, Sommer och Hundeide (2011) hävdar att det är viktigt att pedagoger medvetet eftersträvar att anpassa sitt perspektiv efter barns behov och intressen. Att det är pedagogernas uppgift att *”ge stöd och inspiration samt utmana och uppmuntra barns villighet och önskan att gå vidare med processen att förstå omvärlden”* (Pramling-Samuelsson, Sommer & Hundeide, 2011, s.176 – 177).

Vygotskij (2002) menar att lek är ett viktigt verktyg som får barn att utveckla olika kunskaper då varje lek är olik den andra. Varje lek ger barn möjligheten att utveckla olika förmågor och varje lek skapar olika situationer som kräver att barn funderar och tänker på lösningar (Vygotskij 1981, se Lindqvist, 2002, s.54). Moyles (2010) lyfter upp sju punkter som handlar om att skapa förutsättningar där leken ger barn möjligheten till att utveckla nya kunskaper, och de är;

- ”Lek lär barn hur de kan motivera sig själva och tänka självständigt.
- Lek lär barn att använda sina egna idéer, tankar och föreställningsförmåga.
- Lek gör att barn växer i handlingskraft och tankekraft.
- I lek lär sig barn att vara uthålliga, öka sin självkänsla och våga anta utmaningar.
- Kompetens, flexibilitet och kreativitet är andra kvaliteter som barn lär sig genom lek.
- Att vara utforskande, experimentella, undersökande är givna positioner i lek.
- Och lek lär barn att utveckla och använda kunskap och fördjupa sin förståelse” (Moyles 2010, se Öhman, 2011, s.185).

4.2 Sociala lekar

Barn lär sig under sitt första år de sociala kunskaperna när de interagerar med någon vuxen. De sociala kunskaperna som barn utvecklar är kognitiv-, kommunikation-, känslomässig- och sensomotorisk utveckling (Vedeler, 2009, s.27). Under barns senare år lär de sig att läsa av leksignaler samt att själva signalera leksignaler till andra under lekens process. Dessvärre är det många barn som inte leker sociala lekar dagligen, utan det kan ske sporadiskt. Det finns barn som fördriver dagarna i skolan utan att pedagoger lägger märke till dem. Detta leder till att de barnen inte utvecklar de sociala kunskaperna (Jensen & Harvard, 2014, s.76). Det är viktigt att när pedagoger upptäcker att barn inte deltar i sociala lekar att de agerar genom att styra dem mot de lekinnehåll samt lekhandlingar som ämnar att lära barnen de sociala samspelet (Jensen & Harvard, 2014, s.159). Det är viktigt att barn deltar i sociala lekar för att utveckla deras sociala kompetens. Att lära sig *”leva med andra människor, skratta med andra, bli arga utan att slåss, gråta utan att anklaga, kompromissa, känna sympati och empati”* (Jensen & Harvard, 2014, s.85). Kari (2001) lyfter upp att barn kan lära sig sociala förmågor när de;

- ”Att ta olika roller.
- Att förhandla, kompromissa och lösa konflikter.
- Att bearbeta upplevelser och utveckla tanke och fantasi.
- Att kommunicera på olika plan.
- Att alla kan bestämma i tur och ordning och
- Att utveckla och behålla vänskap” (Kari, 2001, s.134 – 135).

Det är viktigt att pedagoger lär de sociala samspelet till barn så tidigt som möjligt då alla barn vare sig de kan lekens koder eller inte behöver hjälp med sitt lärande. Det är självklart mer avgörande men också mer utmanande för de barn som har svårigheter i att leka (Hundeide 1999/2002, se Sheridan, 2011, s.61).

4.3 Identitetslekar

Jensen (2013) lyfter upp att många forskare som undersökt lek hävdar att leken bidrar till att barn formar sin egen identitet under sin uppväxt på många olika sätt. Det kan vara när barn kommer i kontakt med andra barn eller vuxna, men även i kontakt med olika miljöer samt aktiviteter. För att det ska vara möjligt att barn ska kunna forma sin identitet är det viktigt att barn får möjlighet till att leka och anta olika roller (Jensen, 2013, s.19). Leka roller går ut

på att man väljer att agera en annan person eller spelar upp en situation. Det finns sju olika sätt som barn har möjlighet att välja emellan när de ska spela rollekar, vilket är;

- ”Antingen ett utfört eller ett fanatiserat rollspel.
- Improviserat eller manusstyrt.
- En deltagare eller flera.
- Man kan spela sig själv eller en roll.
- Ha en publik som tittar på eller inte.
- Spelet kan vara hårt styrt eller ge frihet att agera och
- Vara oberoende av genre eller spänna över varianter som till exempel socialrealism, science fiction, film noir, thriller, fantasy, såpopera” (Axelson, Valentine & Davidsson, 2007, s.8 – 9).

4.4 Fantasilekar

Vygotskij (2013) menar att en människas fantasi kommer från ens tidigare erfarenheter, och ju mer en människa upplever desto rikare erfarenhet får den. När barn har rikare erfarenheter har de mer material att använda sig av. Eftersom vuxna har rikare erfarenheter än barn är det därför pedagogers uppdrag att vidga barns erfarenheter, för ju mer ett barn ser, hör och upplever desto mer leder det till att barns fantasi blir mer betydelsefull och effektivare (Vygotskij, 2013, s. 19 – 20). Det är viktigt att barn får möjlighet att utveckla sin förmåga att förstå omvärlden, men det är även lika viktigt att de lär sig förstå att andra människor upplever världen annorlunda än vad de själva gör. För att barn ska kunna utveckla den förmågan behöver de få leka fantasilekar, exempelvis rollekar som jag nämnt ovan. I en fantasilek får barn forma och omtolka olika upplevelser och situationer samt spela någon annan. Detta leder till att man erhåller ny kunskap om hur verkligheten är, att vi människor är både lika men samtidigt olika (Kingdon, 1990, s.33). Mot denna bakgrund är det viktigt att barn leker rollekar för att få möjligheten att se saker och ting ur andra perspektiv än vad de normalt skulle (Knutsdotter-Olofsson, 2003, s.87).

4.5 Kommunikation

”Det är genom att kommunicera med andra människor som barnet lär sig att leka och lär sig förstå hur de sociala rollerna fungerar” (Garvey 1982/1984, se Lindqvist, 2002, s.52). Knutsdotter-Olofsson (2003) menar att alla lekar kräver att barn kommunicerar med varandra, barn måste berätta vad som ska göras, vilka roller som ska spelas samt kommunicera om vilka

regler som gäller. Om barn inte kommunicerar med varandra leder det till att de blir förvirrade och risken finns att leken avbryts eller förstörs (Knutsdotter-Olofsson, 2003, s.134). Garvey (2013) tar även upp när barn leker måste de kommunicera var i leken de befinner sig i. Både barn och vuxna måste vara tydliga med att berätta om var de befinner sig inne eller utanför leken. Det måste även kommuniceras vilket material som ska användas (Garvey, se Jensen, 2013, s.128).

Sammanfattning

Jag har valt att lyfta lekar som är viktiga för barns sociala utveckling i olika rubriker, men alla hör ihop på ett eller annat sätt. Varför det är viktigt att barn leker och varför leken bör prioriteras mer i fritidsverksamheten är för att lek är ett verktyg som kan få barn att lära sig om sig själv och sin omvärld.

5. Metod och material

I denna del av examensarbetet kommer jag redogöra för vilket tillvägagångssätt jag använt mig av för att samla in det material som undersökningen är baserad på. Jag kommer redogöra för val av metod, urval av respondenter, genomförande och etiskt ställningstagande.

5.1 Val av metod – Kvalitativintervju metod

Jag har valt att använda mig av kvalitativ intervjumetod för att få svar på mina frågor. Syftet med att använda sig av kvalitativ intervjumetod är för att forskaren vill se respondenternas livsvärld genom deras tankar och erfarenhet. Kvalitativ intervjumetod går ut på att forskaren har ett specifikt ämne, en situation eller en händelse som ska behandlas. När det kommer till själva intervjun har forskaren friheten att ställa mer ”öppnare” frågor samt vara flexibel med ordningen frågorna ställs. Vidare kan forskaren ställa följdfrågor om hen vill fokusera mer på ett svar som anses ha extra relevans för sin forskning (Patel & Davidson, 2015, s. 81 - 84).

5.2 Urval av respondent

Jag valde att intervjua fyra fritidshemspedagoger som arbetar i olika skolor inom samma kommun. En annan viktig faktor var att få med en heterogen aspekt bland respondenterna utifrån ålder och erfarenhet. (Dahlin-Ivanoff, 2015, s.86). Det var viktigt för mig att pedagogerna som deltog i forskningen hade minst 5 års erfarenhet av arbete inom fritidshemsverksamheten. Valet av att respondenterna ska ha minst 5 års erfarenhet grundar på att säkerställa fritidspedagogerna som deltog i forskningen hade tillräckligt med kunskap inom fritidshemsverksamheten. Det var viktigt för att få så trovärdigt resultat som möjligt.

5.3 Genomförande

Jag skickade ett informationsbrev och ett kort meddelande till skolorna som skulle delta i undersökningen. I brevet förklarade jag kort om undersökningens syfte samt om de forskningsetiska principerna som jag var tvungen att följa. Det var viktigt att deltagarna var medvetna om att deltagandet i forskningen var frivilligt, att de kunde välja att avbryta deltagandet när de ville. Vilket jag nämnde i både brevet som skickades ut och innan jag satte igång med intervjuerna. Jag lyfte även upp att materialet som jag samlar in kommer enbart att användas till forskningens syfte. Samtidigt förklarade jag att deras deltagande var konfidentiellt, det vill säga att deras namn och skola ska få fiktiva namn. Det sista som var viktigt att lyfta upp var att jag skulle spela in intervjun. Respondenterna som bestämde att de skulle delta i

forskningen, kontaktades via telefon där jag bokade tid och plats för att genomföra intervjuerna. Intervjuerna genomfördes via ett personligt möte på respektive skolor. Innan intervjuerna påbörjades gick jag igenom de etiska principerna igen och anledningen till varför jag valt att spela in intervjuerna. Vilket är för att minimera risken av missförståelse vid transkribering. En annan fördel med att spela in är att man kan koncentrera sig på samtalen istället för att försöka hinna skriva ner allt samtidigt som respondenterna talar (Patel & Davidson, 2015, 104). Nackdelen med användning av en ljudspelare är att respondenter kan tycka att det känns obehaglig, vilket visade sig vara för alla respondenter i början av intervjuerna. Samtalen var stela under de första minuterna på grund av att de fokuserade på inspelningen och inte på samtalen, men efter en stund blev respondenterna mer avslappnade vilket underlättade för samtalens gång. För en av respondenterna kändes det jobbigt genom hela intervjun.

5.4 Etiskt ställningstagande

Det är viktigt att tänka på de etiska principerna när man skriver ett forskningsarbete. Jag har valt att gå efter Vetenskapsrådets riktlinjer som går ut på: informationskravet, nyttjandeskravet, samtyckeskravet och konfidentialitetskravet.

- *Informationskravet*: går ut på att forskaren skall informera om forskningens syfte till de som är berörda.
- *Samtyckeskravet*: går ut på att respondenterna i själva undersökningen har rätten att bestämma om de vill delta i forskningen.
- *Konfidentialitetskravet*: är till för alla som väljer att delta i forskningen får veta att deras personuppgifter ska vara konfidentiella och inga obehöriga får ta del av dem. Det innebär att personalen kommer få fiktiva namn, skolans plats kommer inte att specificeras samt allt material som jag samlar in kommer att förvaras där enbart berörda kan komma åt. Allt material ska förstöras så fort examenarbetet blivit godkänd.
- *Nyttjandekravet*: är till för att informera om de material som samlas in, vad de kommer användas till (Patel & Davidson, 2015, s.62 – 65).

6. Empiriskt resultat

Intervjuresultat

Under denna del av forskningen kommer jag att kort presentera respondenterna som deltagit i min undersökning. Jag kommer därefter redovisa resultaten jag fick fram genom mina intervjuer. Intervjufrågorna som jag använt finns även att hitta längre ner som bilaga 2 i slutet av detta examensarbete.

Presentation av respondenterna – Fritidshemspersonal

Intervju med Respondent A som är barnskötare 50% & spanska lärare 50%

Respondent A har arbetat som barnskötare sedan 2010. Som barnskötare har hen ansvaret för årskurs 1 på fritidshemsverksamheten, då det inte finns någon behörig fritidshemslärare som arbetar i den skolan. Som ansvarig har hen hand om planeringen för årskurs 1:s verksamhet samt pappersarbetet som går ut på att ha kontakt med kommunen och med föräldrar.

Intervju med Respondent B, fritidsledare

Respondent B studerade till fritidsledare direkt efter gymnasiet. Idag är det sjätte året för hen som fritidsledare på sin nuvarande arbetsplats, vilken hen har ansvaret för årskurs 3 och fritidsklubben. Respondent B är även delaktig i en grupp (fritidsgruppen) som finns i kommunen. Gruppen ses en gång i månaden där de lyfter upp fritidsfrågor, går på föreläsningar samt nätverk med andra fritidspedagoger. Gruppen är till för att lyfta fritidshemmet och att utbyta erfarenhet samt idéer sinsemellan kollegiet från diverse skolor i kommun.

Intervju med Respondent C, fritidshemslärare

Respondent C har arbetat som barnskötare i 12 år och sedan valde att studera vidare till fritidshemslärare, vilket C har arbetat nu i tre år. Eftersom C är den enda behöriga fritidshemsläraren har hen rollen som samordnare för fritidshemsverksamheten. Respondent C är därmed ansvarig över verksamhetsplaneringen och vägledningen av andra fritidspedagogerna till att följa läroplanen. Hen är också den som går på utbildningar för att utveckla sin kunskap inom fritidshemsverksamheten och sedan dela med sig till sina kollegor.

Intervju med Respondent D, förskolelärare

Respondent D studerade klart till förskollärare år 2006 och har arbetat med det sedan dess. D:s arbetsdag går ut på att arbeta under förmiddagarna i förskoleklass som hen har ansvaret för med sin kollega. På eftermiddagarna arbetar både D och kollegan på fritidshemsverksamheten, fortfarande med förskolebarnen. Det är för att barnen ska känna sig trygga med att ha samma pedagoger genom hela skoldagen. D har inget ansvar över planeringen för fritidshemsverksamheten utan får veckovis planering från fritidshemsläraren. Hen får självklart ändra på planeringen utefter elevernas behov och intresse då fritidshemslärare kändedom kring elevernas behov inte är lika stor som D: s.

Intervju och tidigare forskning

Jag har intervjuat fyra fritidspedagoger kring deras uppfattning om deras uppdrag samt deras syn kring barn som inte leker. Jag kommer i denna del av examensarbetet att redovisa resultaten från respondenternas uttalande.

”Vilken betydelse anser du att leken har för barns utveckling och lärande?”

Fritidspedagogerna talade i intervjuerna om att leken har stor betydelse för barns sociala utveckling, eftersom leken ger barn möjligheter till att skapa nya erfarenheter och att erbjuda sig nya kunskaper. *”Leken har en stor betydelse för att den tillåter eleverna att utveckla sitt sociala samspel, som går ut på att lära sig kommunicera med andra, skapar sin egen identitet och förstå sin omvärld”* (Respondent A). I A:s påstående går det att koppla till Jensen och Harvard (2014) som tar upp att det är viktigt att barn leker, då barn lär sig att förstå hur världen och människan fungerar via leken. Vidare lyfter respondent C – upp att *”leken är ett fantastiskt verktyg som får barn att lära sig mycket, omedvetet. Barnen lär sig att samarbeta, kommunicera, samtala med andra och skapa relationer”*.

I C:s påstående kopplar jag till det Vygotskij (2002) som hävdar att leken är ett viktigt verktyg som ger barn möjligheten att utveckla olika kunskaper. Vygotskij menar att barn utvecklas genom leken då varje lek är olik den andra, vilket leder till att barnen hamnar i olika situationer som kräver lösning. Två av respondenterna tog även upp i intervjuerna att det är viktigt att fritidspedagoger har insikt om sin roll i barns lek samt fritidshemsverksamhetens uppdrag kring att ha förståelse över lekens betydelse för barnens sociala utveckling. De lyfte upp att det är viktigt att pedagogerna förstår sitt uppdrag då det hjälper dem att skapa rätt förutsättning för barnens utveckling.

”Det är först när vi pedagoger har förståelse för lekens betydelse som vi kan börja planera verksamheten. Vi planerar lekmiljön efter barnens behov och självklart efter deras intressen” (Respondent B). B:s uttalande går att koppla till Vygotskij (2013) tankar kring pedagogers roll, vilket är att vidga ett barns erfarenheter genom att ge barn möjligheten att se, höra och uppleva saker.

En annan sak som kom upp i en av intervjuerna om pedagoger, var att det är deras uppdrag att skapa trygghet för barnen. *”För att barn ska utvecklas och lära sig måste vi pedagoger skapa en trygg miljö för eleverna. Om inte det finns någon trygg miljö leder det till att barns utveckling och lärande försämras”* (Respondent D). Här kan jag koppla D:s uttalande till Knutsdotter-Olofsson (2003) som tar upp att det är pedagogers uppgift att få barn att känna sig trygga och älskade genom att ge sin fulla närvaro samt uppmärksamhet till dem. Jag kan även koppla D:s uttalande till både Harvard (2014) och Hundeide (2011). Harvard (2014) tar upp betydelsen av pedagogers uppmärksamhet kring barn som inte leker. Han menar att de måste ingrip tidigt för att vägleda barnen till de lekinnehåll och lekhandlingar som banar väg för utveckling i det sociala samspelet. Hundeide (2011) menar att alla barn behöver vägledas av pedagoger med sin lek för att kunna utvecklas.

”Har du någonsin varit med barn som inte leker?”

Det framkom i intervjuerna att samtliga respondenter mött barn som både har svårigheter med att leka men även barn som inte vill leka. Pedagogerna menar att barn som inte vill leka kan förklaras med; trötthet från förmiddagen, blyghet, vara tillbakadragen, ny i skolan med mera. De barn som däremot har svårigheter med att samspela lyfter samtliga respondenter att det kan bero på att de barnen inte lärt sig hur man samspekar i sociala sammanhang och att de inte känner trygghet på grund av oro. De fyra respondenterna besvarade frågan på ganska liknande sätt, därför har jag valt att lyfta upp fritidspedagogs A och C:s utsaga. Jag har valt just A och C:s uttalande för att dem ger lite bredare bild på varför barn kan uppleva svårigheter med att samspela.

”Genom åren har jag mött många barn som varken vill leka eller kunnat leka, vilket har berott på många olika faktorer. Under de senaste åren har många nyanlända elever börjat hos oss, många av de kommer från förhållanden som vi inte kan ens föreställa oss. De elever har vi haft svårt att få in i verksamheten, då

de inte har lärt sig att umgås i olika sociala sammanhang. Jag har även stött på många barn med olika diagnoser som visat på olika sätt att de har svårigheter. De barnen har exempelvis visat svårigheter genom att inte kunna sitta still, springer runt, slåss utan att ha anledning etc. Sedan har vi de barn som inte vill leka på grund av att de är blyga, tillbakadragna och inte vågar leka med de andra barnen ” (Respondent A).

”De barn som jag har hamnat på tvären med har haft olika anledningar till varför de visat svårigheter med att samspela med andra. De ”vanligaste” orsakerna som vi ser dagligen i vår verksamhet är de barn som har någon form av funktionsnedsättning. De barnen visar att de har svårt att leka genom att störa andras lek konstant, vilket de gör genom att antingen förstöra andras lek eller startar bråk utan att någon egentlig anledning. Förutom att vi har de barnen som är ”utåtagerande” har vi även de barn som är tillbakadragna, som lever i sin egen ”lilla bubbla”, och den bubblan har vi svårt att spräcka. Sen har vi barn som kommer från ”traumatiserade” erfarenheter och barn med misshandlande familjeförhållanden eller krigsförhållanden”. (Respondent C).

A:s och C:s uttalande går att koppla till både Folkman och Svedin (2005) och Knutsdotter-Olofsson (2003) tankar kring varför barn har svårigheter med att samspela med andra. Folkman och Svedin (2005) tar upp orsakerna till varför barn visar på svårigheter i att samspela. Svårigheterna uppstår på grund av erfarenheterna som barnen bär med sig. Knutsdotter-Olofsson (2003) tar upp att den vanligaste orsaken till varför barn inte kan samspela är att de saknar trygghet. Varför barnen inte känner trygghet kan bero på olika anledningar. En orsak är att barnet lever i en kaotisk värld, upplevt traumatiska upplevelser (ex. krig eller frånvarande vuxna). Knutsdotter-Olofsson tillägger att de barn som känner rädsla eller oro kommer inte att kunna kliva in i lekens värld, vilket de visar genom att skapa oro i gruppen eller förstöra andras lek istället.

”Vilka metoder använder du dig av för att fånga upp barn med in i leken?”

Ett viktigt verktyg som samtliga respondenter bekräftar att de använder sig av är observation, detta för att ta reda på hur barn kommunicerar och samspelar med varandra. Pedagogerna menar att det är viktigt att undersöka vad barnen behöver träna och bli bättre på. Respondenterna tillägger att när man har tillräckligt med information i var det brister i barnens samspel kan man

således börja fundera över vilka metoder som ska användas för att få de barnen att lära sig. Samtliga respondenter har däremot lyft olika metoder de använder sig av för att få barnen att känna trygghet samtidigt som de lär sig de sociala lekkoderna.

”Vi använder oss av något som heter TL (trivselledare), som går ut på att eleverna har ansvar över att erbjuda olika aktiviteter, så som samarbetslekar, regellekar samt rörelselekar. TL är till för att skapa god stämning, minska på konflikter, skapa trygghet samt att få eleverna att träna på sitt sociala samspel. Vi vuxna finns självklart i närheten, och är redo att flika in och vägleda eleverna åt rätt riktning om det skulle behövas” (Respondent A).

A:s yttrande kan jag koppla till både Knutsdotter-Olofsson (2003), Garvey (2002) och Pramling-Samuelsson, Summer och Hundeide (2011). Garvey (2002) menar att barn lär sig att leka och förstå hur det sociala samspelet fungerar när de kommunicerar med andra. Knutsdotter-Olofsson (2003) tillägger att det barn kommunicerar med varandra är även vad som ska göras, vilka roller som ska spelas och vilka regler som gäller. När barn inte kommunicerar leder det till att de blir förvirrade eftersom de inte vet vilka regler som gäller och med det avbryts deras lek. Knutsdotter-Olofsson (2003) tar därför upp vikten av pedagogernas fulla närvaro och vägledning medverkar så att leken inte avbryts. Det Pramling-Samuelsson, Summer och Hundeide (2011) menar är att pedagogers vägledning är viktigt för barn eftersom med lite stöd och inspiration samt med utmaning och uppmuntran leder det till att barnen kan gå vidare med i sin lek.

Det framkom även i intervjuerna att när pedagoger upptäcker barn som inte leker så måste det undersökas. Pedagogerna måste ta reda på orsaken till att barn inte leker. Samtliga respondenter tog upp att observation är ett bra sätt att ta reda på ifall barn kan samspela med varandra. En respondent lyfter att det är viktigt att ha man har Under tiden pedagoger observerar barn lyfter en respondent att frågorna ”varför?” och ”hur?” är viktiga att ställa till sig själv. Det vill säga, varför leker inte barnen och hur kan vi hjälpa till?

”Vi har valt att börja observera barnen under den fria leken eftersom vi har insett att vi har flera barn som har svårt att samspela. Under observationerna undersökte vi VARFÖR? de hade svårt att leka och ifall det har varit en pågående situation eller inte. En annan frågeställning som togs upp var HUR? d.v.s. hur

kan vi förändra på det? En metod som vi lärt oss på en föreläsning är "väskan". Väskan är en metod som ska stimulera barn som har svårigheter med att leka. Det man ska göra är att leka leker som man normalt leker med små barn, alltså 2 – 3 åringar. Lekar som att kasta en boll fram och tillbaka, tittut-leken och några andra lekar till som jag inte kommer ihåg just nu" (Respondent B).

B:s uttalande går att koppla till Lekarbete.nu då de använder metoden som hemsidan lyfter upp. Metoden är exakt som B lyft upp, att leksakerna som finns inne i väskan är till för att stimulera barns första lekar, lekar som barn lär sig under sitt första år. Leksakerna ska stimulera de barns lek som i sen förskoleålder fortfarande har svårigheter med att förstå de sociala lekkoderna (Lekarbetsförening: lekarbete – för glädje, lärande och utveckling).

Något som kommit upp på en av intervjuerna är att det är viktigt att lyfta upp de barn som har svårigheter med sitt samspel med hela arbetslaget, under EHT mötena. Det kom upp att det är viktigt att man diskuterar med kollegiet för att ta reda på vad som behöver ändras, är det miljön som barnen befinner sig eller är det pedagogen som behöver ändra sitt sätt att agera och bemöta de barnen. Det kom upp att det är viktigt att pedagoger reflekterar själv, då det är lätt glömt hur man agerar och bemöter barnen. Och genom att föra diskussioner med kollegor leder det till att man blir mer medveten om sina handlingar.

"Det beror på vad för behov barn har. Det är därför vi väljer att observera barnen under tiden de leker, vi undersöka vad för svårigheter barnen har och vilka behov de har. Det vi observerat lyfter vi upp under våra EHT (elevhälsoteam) möten, som vi har en gång i veckan med all fritidspersonal. Vi tyckte att det var viktigt att även vi fritidspersonal får möjligheten att samtala och lära oss om att ha en medveten inställning kring hur vi ska agera och bemöta barnen. Vi samtalar om vad vi behöver ändra på för att "hjälpa" barnen som har svårigheter med att samspela. Vad vi har gjort tidigare är att de barn som har svårigheter har fått gå till specialläraren några gånger i veckan. Hos specialläraren får de barn lära sig lekkoderna, så som att samspela, kommunicera och mycket mer. Utöver det har vi även börjat testa med tillfälligt tilldela en pedagog till de barn som känner sig oroliga, otrygga samt tillbakadragna. Den pedagogens uppgift går ut på att få de barnet att känna sig trygg" (Respondent C).

C: uttalande kan jag koppla till Sanden (2005) då de använder metoden som Sanden lyfter upp. Sanden tar upp att de barn som har svårigheter med sitt sociala samspel ska till en lekpedagog som ska stimulera barnens "leklust". C tog upp att de barn som har svårigheter får däremot gå till specialläraren. Metoden är skapad till att lekpedagogens uppdrag är att skapa struktur och trygghet för att barnen ska få möjlighet att bearbeta sin oro och rädsla. Detta sker när barnet ska gå till lekpedagogen samma dag och tid i veckan samt att inte döma det barnet gör, att det finns inga rätt eller fel

"Vi observerar alltid barnen när de leker med sina kamrater eller när vi vuxna är med och leker med dem. Utifrån att observera så lär vi oss väldigt mycket om barnen, vad de tycker om, vem de gillar att leka med, hur de interagerar med andra och veta vad de behöver bli bättre på. Utifrån vad vi lär oss kan vi planera verksamheten efter barnens intressen samt efter deras behov. Ett exempel på vad vi har gjort när vi insett några av våra äldre elever haft svårigheter med att samspela är att de eleverna har fått komma och "besöka och hjälpa till" hos oss på lilla fritids. Det är mer att de har fått komma och lära sig lekar som är egentligen anpassade för de yngre då lekar för de yngre barnen är för att stimulera barns "leklust" (Respondent D = förskoleläraren).

Jag kan koppla D:s uttalande till Jensen Och Harvard (2014) som tar upp att leken är ett verktyg som är så mäktig som kan få de barn som stängt av sig att öppna sig och börja lära sig samspela. Författarna tillägger för att pedagoger ska lyckas med det måste de ha en medveten inställning på vad som ska läras ut.

"Tycker du att en pedagogs delaktighet i barns lek har någon betydelse?"

Alla respondenter delar samma mening om hur viktigt det är att pedagoger är med i barns lek men att det är lika viktigt att pedagoger finns i närheten av barns lek. De lyfter upp att pedagoger måste förstå att finnas i närheten innebär inte att barnen får leka fritt, utan det innebär att man finns i närheten och observerar barnens samspel med varandra. Det innebär att finnas i närheten och veta när man ska in i barns lek för att vägleda dem åt rätt håll. De fyra respondenterna samtalande kring frågan på liknande sätt, med det har jag valt att lyfta upp fritidspedagogs A och

B utsaga. Jag har valt just de två pedagogernas utsagor då de ger en lite mer bredare bild av frågan än de andra pedagogerna.

”Jag anser att det är viktigt att vara delaktig i barns lek, men att det är egentligen lika viktigt om inte viktigare att bara finnas i närheten av deras lek. När jag är delaktig i deras lek brukar jag omedvetet styra leken, jag är medveten om det nu då barnen har påpekat det många gånger. När jag däremot är i närheten av deras lek, eller när jag exempelvis påbörjar en lek åt dem försöker jag sakta lämna leken och låta dem fortsätta utan mig. Bara för att jag lämnar leken betyder det inte att jag inte går runt och kollar hur alla leker. Det är viktigt att vi pedagoger inte blir bekväma och tänker de leker så fint att jag kan gå och göra något annat. Att vara i närheten och observera barnen är till för att veta när det är dags att flika in och vägleda dem i rätt riktning. Eftersom barn inte lärt sig att kommunicera helt än och utan vägledning kommer leken att avslutas”
(Respondent A).

Jag kan koppla A:s uttalande till Mead (2015), Knutsdotter-Olofsson (1991) och skolinspektionen (2010). Meads (2015) tankar kring hur viktigt det är att pedagoger har förståelse för sin roll då det är deras uppdrag är att förbereda miljön barnen befinner sig i samt förbereda material som barn kan behöva använda i sina lekar. Innehållet ska däremot barnen planera och styra själva. Verkligheten är att de vuxna styr barns lek mer än vad de ska för att de inte har förståelse för lekens betydelse. Knutsdotter-Olofsson (1991) tar också upp att pedagoger styr barns lek är på grund av att de inte förstår verksamhetens uppdrag samt pedagogens roll i barns lek. Detta visades stämman att pedagoger inte har kännedom eller förståelse för deras uppdrag när Skolinspektionen (2010) genomförde en undersökning där det framgick att fritidshemspersonal samt skolledning tyckte att fritidshemsuppdragen var otydlig.

En annan sak som framkom i intervjuerna var att det är viktigt att pedagoger har ”känslan” när de ska flika in i barns lek samt vägleda dem korrekt för att de ska kunna ta sig vidare i sin lek.

”När jag studerade till att bli fritidshemslärare lärde jag mig att det är viktigt att vi ställer rätt frågor till barnen, när vi märker att de behöver vägledas i sin lek. Frågorna ska få barnen att tänka och själv komma på lösningar till de situationer de befinner sig i. Det är viktigt att vi inte tar över och bara avslutar deras lek utan att ge barn möjlighet till att själva lösa de situationer som de hamnar i med hjälp

av vår vägledning. Det är därför det är viktigt att vi finns antingen med i deras lek eller i närheten, att finnas där och vägleda dem” (Respondent B).

B:s yttrande kan jag koppla till Knutsdotter-Olofsson (2003) och Flodin och Svedin (2005). Knutsdotter-Olofsson (2003) tar upp att grunden till att barn lär sig de sociala lekkoderna är när barn leker tillsammans med andra barn eller vuxna. Knutsdotter menar när pedagoger varken är närvarande eller i närheten av barns lek kan leda till att barn blir känslomässigt oroliga, de kan reagera med våld, få svårigheter i skolan och ha svårt att samspela med andra.

Folkman & Svedin (2005) tar upp att barn som har svårigheter att leka med jämnåriga beror på att barn inte lärt sig de sociala lekkoderna på grund av att de inte haft vuxna närvarande som väglett dem.

”Hur bemöter du barn som inte vill delta i lekar?”

Det kom upp i intervjuerna att leka är något som barn frivilligt får välja att göra. Det pedagoger ska göra är att inspirera barn till att vilja leka. Ett sätt som pedagoger kan börja är att föra en konversation med barn. Konversationen ska utgå utifrån barns intresse, men det är viktigt att pedagoger inte enbart utgår efter barns intresse utan även efter deras behov. Vilket pedagoger tar reda på genom att vara närvarande i barns lek eller genom att observera barns samspel. De fyra respondenterna besvarade frågan ganska lika därför väljer jag att bara lyfta upp fritidspedagogs C och D utsaga. Jag valde att lyfta just de två pedagogernas utsaga då de ger en mer bredare bild.

”Vi har delat barnen i små grupper för att vi ska få chansen att se alla barn, för att kunna se vilka svårigheter de har och hur vi kan bemöta varje barn. Leka är något vi vill att varje barn ska göra, men inget vi tvingar. När jag märker ett barn som inte leker, brukar jag samtala med de barnen för att ta reda på varför. Om det är så att barnet inte vet eller har någon att leka med brukar jag komma med olika förslag, som jag och hen kan göra. Vilket brukar funka, och det medför ett intresse av de andra barnen som också vill vara med” (Respondent C).

Jag kan koppla A:s utsaga med Garvey (2002) som tar upp att kommunikation är ett viktigt redskap barn använder när de leker. Med kommunikation kan barn lära sig hur de sociala lekkoderna fungerar. Det går att koppla kommunikation i detta fall då pedagog måste kommunicera med elev för att ta reda på orsaken till att barnet inte leker.

Det kom upp i intervjuerna att planeringen för fritidshemsverksamhetens ska utgå efter barns intresse och behov. När man tar reda på barns intressen gäller det att baka in det med deras behov.

”Det första man ska göra är att ta reda på orsaken till att barn inte leker, är det för att de inte vill eller för att de inte kan. När ett barn inte leker är det första jag gör att prata med de barnet, försöker ta reda på barnets intresse om jag inte redan vet. För att jag ska lyckas inspirera de barnet till att vilja leka så motiverar jag barnet till att ”förverkliga” hens intresse” (Respondent D).

D gav ett exempel på vad hen menade med att ”förverkliga” barnets intresse. Hen samtalade med en elev som inte ville leka, samtalen de hade gick ut på ett intresse som barnet har, Pokemon. Barnets intresse ”blomstrade” när hen insåg att pedagogens intresse till att vilja lära om Pokemon. Pedagogerna yttrade sig att när man vet att man har fått barnets intresse gäller det att fortsätta motivera barnet innan samtalen tar slut. D:s ide till att ”förverkliga” barnets intresse var att de skulle skapa sina egna Pokemon som de sedan skulle kunna laminera och leka med. Pedagogerna tillägger att steg 2 för pedagogerna är ha koll på när barnets intresse blir mindre, då det gäller att komma på nästa ide som kan inspirera barnen till att vilja utveckla leken.

7. Slutdiskussion

Resultaten från min undersökning visar inte någon generell bild av verkligheten. Däremot visar den vad de fyra skolorna som var delaktiga i undersökningen använder sig av för att upptäcka de barn som har svårigheter med det sociala samspelet. Forskningen lyfter upp olika orsaker till att barn kan ha svårigheter med det sociala samspelet och många olika sätt att visa det på. Barn kan exempelvis visa det genom att hoppa från ena leken till den andra, inte kunna avsluta en lek utan har behovet av att gå vidare till nästa. Barn visar även att de har svårigheter när de skapar oro hos hela gruppen genom att förstöra, avbryta andras lek eller att gå runt och börja slåss med andra utan att ha någon anledning till det. Undersökningen med respondenterna bekräftar forskningen genom att lyfta liknande anledningar till att deras elever har svårigheter med det sociala samspelet. Det som däremot lyftes fram i intervjuerna som inte gjordes i forskningen var de barn som är tillbakadragna och blyga, de barn som pedagoger oftast inte lägger märke till då de inte gör något ljud av sig.

Det som även framkom i undersökningen var hur pedagoger kan ta reda på orsaken till att barn kan ha svårigheter med det sociala samspelet. Metoden som samtliga respondenter lyfte upp var att observera barnen medan de leker under den fria leken. Det som observeras är hur barnen samspelar med andra, hur de samarbetar och hur de leker med de andra barnen. Att observera kan pedagoger göra på två olika sätt, antingen genom att vara i närheten och titta utifrån barnens lek eller genom att pedagoger är delaktiga och observerar inifrån barnens lek. När man väl har observerat barnen och fått en bild av var det kan brista i deras samspel gäller det att lära de hur man socialiseras med andra människor. När pedagoger har märkt utifrån observation att ett barn kan ha svårigheter med det sociala samspelet kom det upp i undersökningen olika metoder som går att användas för att stimulera barns leklust. Alla metoder som kom upp i undersökningen, både av respondenterna och forskningen, har något gemensamt. Den gemensamma nämnaren som alla metoder har, som ska stimulera barns leklust, är lek. Forskningen tar upp att leken är viktig för barnens utveckling och lärande men den prioriteras inte som den bör i fritidsverksamheten. Utifrån undersökningen kan vi se att leken har en stor plats i fritidshemsverksamheten, och att pedagogerna är medvetna om sina handlingar när det kommer till barns utveckling.

Frågan som bör ställas är om metoderna som tas upp i forskningen och undersökningen är tillförlitliga? Vilka negativa aspekter finns det med metoderna? Som exempelvis metoden ”Lekarbetarmetoden”, som går ut på att de barn som har svårigheter med sitt sociala samspel

får gå till en lekpedagog eller speciallärare som det framkom i en av intervjuerna. Är inte det att exkludera de barnen från gruppen? Det som framkom i en annan intervju var att de lyfte upp de barnen som de märkte ha någon form av svårighet under EHT mötena som de har en gång i veckan, detta för att diskutera och undersöka vad pedagogerna själva kan göra. Diskutera om vad som kan ändra på, miljön runtomkring barnen eller pedagogernas bemötande?

Vidare forskning

När det kommer till att forska vidare skulle det vara intressant att ta reda på ifall det finns andra metoder än de jag har tagit upp för att inkludera de barn som har svårigheter in i leken samt att forska om metoderna verkligen fungerar. Ifall det finns negativa aspekter kring metoderna.

Det skulle även vara intressant att forska vidare om att se hur barn som inte är med i lek, barn som har svårigheter med sitt sociala samspel kan komma och påverka de barn som faktiskt leker och samspekar. Blir de barnen som inte har svårigheter med sitt sociala samspel påverkade av de barn som stör andras lek, som skapar oro i gruppen eller de som springer runt och slåss? När leken stoppas, leder det till att deras sociala utveckling förhindras?

Litteraturlista

Ahrne, G & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Publicerad: Malmö: Liber

Axelson, F., Valentin, M., & Davidsson, T. (2007). *Rollspel i skolan: upplevelsebaserat lärande*. Publicerad: Lund: Btj förlag

Barkan, S. (2016). *Sociology, understanding and Changing the Social World*. University of Minnesota Libraries Publishing <https://open.lib.umn.edu/sociology/chapter/4-1-the-importance-of-socialization/> [Hämtad 2019-04-08]

Dahlin-Ivanoff, S. (2015). Fokusgruppsdiskussioner. I G. Ahrne & P. Svensson (Red), *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Folkman, M-L & Svedin, E. (2005). *Barn som inte leker – från ensamhet till social lek*. Publicerad: Stockholm: Liber

Forsberg-Ahlcrona, Mi. (2009). *Handdockans kommunikativa potential som medierande redskap i förskolan*. Publicerad: Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis

Grönvall, K. (1990). *Utan lek inget liv: 19 variationer på ett tema*. Stockholm: [Författarens bokmaskin]

Jensen, M. (2013). *Lekteorier*. Publicerad: Lund: Studentlitteratur

Jensen, M & Harvard, Å. (2014). *Leka för att lära: utveckling, kognition och kultur*. Publicerad: Lund: Studentlitteratur

Kari, P. (2001). *Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik*. Publicerad: Stockholm: Liber

Klerfelt, A & Haglund, B. (2011). *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. Publicerad: Stockholm: Liber

Knutsdotter-Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. Publicerad: Stockholm: Liber

Knutsdotter-Olofsson, B. (1991). *Varför leker inte barnen? En rapport från ett daghem*. Stockholm: HLS (Högsk. för lärarutbildning)

<https://www.lekarbete.nu/category/lankar/> [Hämtad 2019-04-08]

<http://www.ipa-sweden.org/> [Hämtad 2019-04-08]

Lillemyr, O-F. (2013). *Lek på allvar*. Publicerad: Stockholm: Liber

Lindqvist, G. (2002). *Lek i skolan*. Publicerad: Lund: Studentlitteratur

Nilsson, M., Grankvist, A-K., Johansson, E., Thure, J & Ferholt, B. (2018). *Lek, lärande och lycka*. Publicerad: Malmö: Gleerups

Patel, R & Davidson, B. (2015). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Publicerad: Lund: Studentlitteratur

Persson, C. (2006). *Nya former för lärande: leken som ett redskap i lärandet i miljö i grundskolans tidigare årskurser*. NorDiNa, Vol.2(1), pp.60 – 73

<http://www.journals.uio.no/index.php/nordina/article/view/450/502>

Rubin, H-K., Coplan, J-R., & Bowker, C-J. (2009). *Social Withdrawal in Childhood*. *Annu Rev Psychol*, 2009; 60: 141 - 171

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3800115/#R74>

Sandén, I. (2005). *Lek, hälsa och lärande: om lek som specialpedagogisk metod*. Publicerad: Malmö: Lärarutbildning, Malmö högskola

Skolinspektionen. (2010). *Kvalitet i fritidshem*. Rapport. Diarienummer 40–2009:477

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2010/fritidshem/rapport-kvalitet-fritidshem.pdf> [Hämtad 2019-04-08]

Smidth, S. (2013). *Vygotskij och de små och yngre barns lärande*. Publicerad: Lund: Studentlitteratur

Skolverket. (2018). *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2018*. 3.uppl. Stockholm: Skolverket

Vedeler, L. (2009). *Social kompetens i barngrupper*. Publicerad: Malmö: Gleerups

Vygotskij, L. Semjonovitj. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Publicerad: Göteborg: Daidalos

Williams, P & Sheridan, S. (2011). *Barns lärande i ett livslångt perspektiv*. Publicerad: Stockholm: Liber

Öhman, M. (2011). *Det viktigaste är att få leka*. Publicerad: Stockholm: Liber

Bilaga 1

Hej!

Jag heter Florence Selo och studerar till Grundlärautbildning med interkulturell profil med inriktning mot fritidshem, erfarenhetsbaserad vid Södertörns högskola. Jag skriver mitt examensarbete, som kommer att gå ut på att forska om barn som inte leker på fritidshemsverksamheten samt hur fritidspedagoger ska bemöta de barnen.

Jag kommer att använda mig av ljudinspelning, för att jag ska kunna i efterhand transkribera och analysera svaren. Jag vill med detta brev få ert medgivande att komma och intervjuva någon fritidspedagog som har minst 5 års erfarenhet.

Viktigt att veta:

Att det är frivilligt att ställa upp och att man har rätten att avbyta deltagandet när som helst, man ska inte känna sig tvungen att delta i forskningen. Det är även viktigt att Du som väljer att delta veta att informationen jag samlar in kommer enbart användas för forskningsändamål och kommer att behandlas konfidentiellt enligt forskningsetiska principer;

- *Informationskravet:* går ut på att jag måste informera de berörda om forskningens syfte, vilket jag kommer förtydliga när vi ses.
- *Samtyckeskravet:* går ut på att ni har rätten att bestämma själva ifall ni vill delta i forskningen.
- *Konfidentialitetskravet:* går ut på att du som väljer att delta i forskningen är till att dina personuppgifter ska vara konfidentiella och inga obehöriga får ta del av dem. Det innebär att personalen kommer få fiktiva namn, skolans plats kommer inte att specificeras samt allt material som jag samlar in kommer att förvaras där ingen utomstående har tillgång till. Allt material kommer förstöras när examenarbetet är godkänd.
- *Nyttjandekravet* går ut på att jag ger er all information som jag måste enligt de etiska riktlinjerna som vetenskapsrådet lyfter upp.

Hoppas att jag med min studie lyckats fånga ditt intresse och medgivande till att medverka.

Vid eventuella frågor, ring eller mejla mig.

Tfn: 0737 26 73 03

E-mail: florence.selo@hotmail.se

Tack på förhand
Florence Selo

Bilaga 2

Intervjufrågor

- Vilken betydelse anser du att leken har för barns utveckling och lärande?
- Har du någonsin varit med barn som inte leker?
- Vilka metoder använder du dig av för att fånga upp barn med in i leken?
- Tycker du att en pedagogs delaktighet i barns lek har någon betydelse?
- Hur bemöter du barn som inte vill delta i lekar?